

Atelier 10 mei | Terugkoppeling

Datum 10 mei 2023
Tijd 18.30 - 22.00 u
Locatie Bestuurscentrum 's-Hertogenbosch

Ontwerpatelier Duurzame Polder | 10 mei

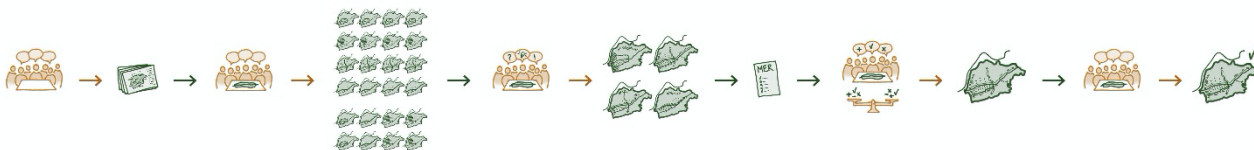
Op woensdagavond 10 mei vond wederom een ontwerpatelier met vertegenwoordigers van belangenorganisaties en bewonersgroepen plaats. Deze bijeenkomst vormde het vervolg op het atelier van 20 april. De inzichten en opmerkingen die op 20 april zijn besproken, zijn door de ontwerpers van H+N+S vertaald in conceptvarianten voor plaatsingszones voor turbines (1) en een meer gedetailleerde uitwerking van (deelgebieden in) de Duurzame Polder (2). Hierover spraken we op 10 mei. Het ontwerpatelier werd ook deze keer geleid door procesbegeleider Hanneke Stenfert (Open Kaart).

Gedurende de avond zijn diverse vragen gesteld. Deze **vragen en antwoorden** zijn terug te vinden in de **bijlage I**.

1 | Introductie op het atelier

Meer in detail verkennen en leren: hoe kunnen we belangen combineren?

Hanneke Stenfert opent de avond. Ze licht nogmaals toe dat we in deze fase naar een kleiner aantal varianten toewerken, op basis van de inzichten die we in de brede verkennende fase hiervoor hebben opgedaan. In het atelier op 20 april hebben we een begin gemaakt hiermee. In dit atelier bouwen we hierop voort. We maken en onderzoeken vier a vijf varianten, om weer een stap gedetailleerder te leren over wat wel en niet wenselijk is voor de Duurzame Polder, en hoe we de verschillende belangen zo goed mogelijk kunnen combineren.

Milieueffectenrapportage in de zomer

Voor de vier a vijf varianten die we maken, zal in de zomermaanden een milieueffectenrapport (MER) worden gemaakt, waarin het effect van de varianten op het milieu wordt berekend. Het MER is nodig om argumenten vanuit milieu op tafel te krijgen. Deze argumenten wegen we mee in de uitwerking van één voorkeursalternatief, ná de zomer. Naast milieuafwegingen spelen ook allerlei andere afwegingen een rol hierin, bijvoorbeeld de politieke afwegingen die ons zijn meegegeven.

Doel atelier 10 mei

Op basis van de input uit het atelier van 20 april (en eerdere bijeenkomsten) zijn de afgelopen weken twee stappen gezet. Ten eerste heeft H+N+S in samenwerking met Witteveen+Bos **vijf conceptvarianten met verschillende plaatsingszones voor windturbines** ontwikkeld. Deze conceptvarianten zijn bedoeld voor de m.e.r.-procedure. Ten tweede heeft H+N+S ingezoomd op **verschillende deelgebieden in de polder**, zodat we eerdergenoemde aandachtspunten, kansen en ideeën voor

landbouw, landschap, recreatie, natuur, cultuurhistorie e.d. verder in detail kunnen gaan uitwerken met elkaar. In het atelier op 10 mei werken we verder aan deze twee typen ingrediënten of lagen, die beide essentieel zijn voor het uitwerken van een voorkeursalternatief na de zomer.

2 | Delen van conceptvarianten voor het MER

A. Het maken van varianten voor het MER

Pieter Schengenga (H+N+S) licht toe dat het maken van varianten voor de m.e.r.-procedure wordt gedaan op basis van uitgangspunten, belemmeringen en sturende principes:

- **Uitgangspunt**
 - Uitgangspunt voor de Duurzame Polder is de energieopgave.
- **Uitsluitingen**
 - Waar het niet mogelijk is om turbines te plaatsen, plaatsen we die niet in de varianten (belemmeringenkaart).
- **Sturende principes**
 - Sturende principes zijn leidende gedachtes van waaruit je een ontwerp maakt. Een sturend principe kan zijn: we maken een variant waarin de geluidseffecten op omwonenden zo klein mogelijk zijn. Of: we maken een variant waarin we bestaande natuur zo veel mogelijk ontzien.

De sturende principes bieden één gedachte van waaruit je gaat uitwerken. Maar vanuit deze gedachten moeten we vervolgens kijken hoe we álle belangen zo goed mogelijk een plek kunnen geven. Want het ontwerp voor de Duurzame Polder moet de diverse belangen uiteindelijk zo goed mogelijk proberen te combineren.

B. Conceptvarianten met plaatsingszones

De ontwerpers van H+N+S hebben samen met de MER-experts van Witteveen+Bos een voorstel gemaakt voor vijf varianten voor de Duurzame Polder. Deze conceptvarianten beslaan het brede speelveld voor milieu, en zorgen er dus voor dat we de dingen onderzoeken die we moeten onderzoeken. Deze varianten leggen elk ook eigen accenten, voortkomend uit de gesprekken die we in eerdere ateliers hebben gevoerd:

- **Variant 1 | Basisvariant, vanuit politieke kaders**
 - Deze eerste variant houdt zich aan de meegegeven politieke kaders. De energieopgave wordt behaald met turbines die op minimaal 1 en 2 km van de kernen staan.
- **Variant 2 | Leefomgeving**
 - De tweede variant sluit aan bij het advies van de WHO om vanuit gezondheid de 45 dB contour voor geluid als uitgangspunt te nemen.
- **Variant 3 | Landschap**
 - De derde variant gaat uit van ruimte voor een meer geordende opstelling van turbines.
- **Variant 4 | Natuur**
 - In de vierde variant worden plaatsingszones zo gekozen dat de bestaande natuur- en weidevogelgebieden zo veel mogelijk worden ontzien.
- **Variant 5 | in beeld brengen van overige ruimte**

- Het zoekgebied dat nog niet in de andere varianten is onderzocht, wordt in deze variant onderzocht, zodat we de effecten op alle beschikbare plekken in de polder in beeld hebben.

De presentatie van Pieter is [hier](#) terug te vinden.

Vragen en opmerkingen die gemaakt zijn in gesprek over de presentatie van Pieter zijn opgenomen in **bijlage I**. Op basis van deze vragen en opmerkingen worden de conceptvarianten aangepast en verder uitgewerkt tot varianten die we in week 22 (vanaf 30 mei) delen met een breder publiek.

3 | Uitwerken van de inrichting van deelgebieden

Eerdere inbreng vertaald in een eigen verhaal per deelgebied

In eerdere ateliers en bijeenkomsten zijn veel ideeën voor de inrichting van de Duurzame Polder genoemd. De meeste van deze ideeën zijn niet direct gelinkt aan een bepaalde turbineopstelling; ze kunnen gecombineerd worden met verschillende opstellingen. Om deze ideeën verder uit te werken, zoomen we dit atelier in op deelgebieden. Op basis van de genoemde ideeën, krijgt elk deelgebied een eigen accent en eigen duurzaamheidsambities; zo vertelt Tim (H+N+S). De deelgebieden zijn:

- De **weide**: het open middengebied van de polder
- De **oeverwal**: de noordelijke rand van de polder, met de Maasdorpen
- De **Hertogswetering**
- Het **coulisselandschap aan de kant van Rosmalen en Nuland**: de overgang van stad naar polder, van zandgronden naar klei
- Het **coulisselandschap aan de kant van Oss en Geffen**: de overgang van stad naar polder, van zandgronden naar klei

De presentatie van Tim is [hier](#) terug te vinden (zie tweede helft van de slides).

4 | Samen ontwerpen aan de deelgebieden

A. Inzoomen op deelgebieden | ronde 1

Vervolgens gaan we in kleinere groepen uiteen en in gesprek over de uitwerking van de deelgebieden. Door in te zoomen, kunnen we genoemde ideeën verder verkennen. Het klimaatbos bij Rosmalen is bijvoorbeeld eerder ingebracht; wat is dit voor bos? Hoe ziet dit eruit en wat kun je er

wel of niet doen als omwonende en recreant? Per deelgebied is er ruimte de eerder ingebrachte ideeën nader uit te werken. Deelnemers kiezen zelf bij welke deelgebied ze aan willen sluiten.

B. Inzoomen op deelgebieden | ronde 2

In de tweede ronde was er ruimte door te ontwerpen aan een tweede deelgebied naar keuze. Hieronder staan de **notities** die in de groeps gesprekken zijn gemaakt. Er heeft nog geen verwerking of interpretatie plaatsgevonden:

Inbreng deelgebied 'de weide'

Ontwerper: Tim de Weerd (H+N+S), notulist: Ton Verhoeven ('s-Hertogenbosch)

- Denk aan belang van de Beerse Maas en Beerse Overlaet, is dit goed meegenomen? Dit betreft een laaggelegen gebied van vroeger.
- Er is nu geen specifieke waterbergingsopgave in het gebied.
- Er is of wordt op de korte termijn een besluit genomen over de peilverhoging van het grondwater.
- Landbouw:
 - In Oss de westelijke polder, er zijn nog geen doelen vanuit het Rijk opgelegd.
 - Vanwege nieuwe landelijke eisen is er meer grond per dier nodig (Groot VeeEenheden), of zal het aantal dieren afnemen bij dezelfde hoeveelheid beschikbare landbouwgrond.
 - Bij minder dieren is er minder voer nodig en dus ook minder landbouwgrond nodig. Dan kan ook natuur in stand worden gehouden vanwege het huidige verdienmodel/subsidies voor natuur.
 - Vanwege eisen wordt er rondom landbouwpercelen een strook van 5 meter aangelegd ten goede van de natuur, dit zou resulteren in een toename van 4% aan natuur -> deze gronden moeten slimmer ingezet worden.
- Denk aan het belang van biodiversiteit.
- Koppel waterdoelen aan ontwerp. Denk aan groenblauwe dooradering.
- De wegen naar windturbines zullen ook nog aangelegd moeten worden over landbouwgrond (of anders). Deze wegen dienen minimaal 5 meter breed te zijn en te worden behouden voor onderhoudswerkzaamheden later. Deze wegen bieden een kans om voor recreatie ingezet/gebruikt te gaan worden.
- Onverharde wegen dienen behouden te blijven (is aangenomen motie van de provincie). Hier kunnen ook fietsverbindingen gemaakt worden.
- Weidevogels:
 - Er is een zorg voor behoud van weidevogels in het gebied, omdat ze door de huidige wetgeving niet voldoende beschermd worden. Er is maatwerk nodig in de uitvoering.
 - Voorstel vanuit Brabant Landschap om 4 hectare per windturbine in te zetten voor de weidevogels, bestemming agrarisch houden van de gronden maar aanplanten met kruidenrijk mengsel en inrichten als plasdrasgebied.
 - Gebieden van Brabant Water en NNB (ten noorden van gemeentegrens 's-Hertogenbosch, Eendenkooi) zijn interessant om te behouden en te bevorderen. Het NNB-gebied is eigendom van Staatsbosbeheer en moet

beter onderhouden worden om van toegevoegde waarde voor natuursoorten te zijn.

- Brabant Water wil de waterkwaliteit verbeteren/behouden, wil meedoen met de energieopwek omdat ze zelf ook veel energie verbruiken, en vinden natuur op hun grondgebied belangrijk vanwege de onttrekking van grondwater ter plaatse. Natuur en waterwinning gaan goed samen.
- Kans: agrarisch natuurbeheer kan heel goed in combinatie met landbouw.
- Recreatie: Uitloop vanuit de dorpen aan de randen, comfortabele fietspaden. Echter niet grootschalig gewenst vanwege het kunnen verstoren van de weidevogels.
- Zorg voor vermindering van habitat van de weidevogels, zodat er meer primair agrarisch gebied overblijft.
- In de Hertogswetering zitten veel wintergasten (mogen niet verstoord worden).
- Idee om ten noorden van de Gewandeweg het gebied in te richten voor de weidevogels, natuur.
- Plasdras gebieden zijn er voor 6 jaar, vanwege overeenkomsten tussen agrariërs en provincie (is niet geborgd voor de lange termijn).
- Het natuurgebied van Staatsbosbeheer is niet in goede staat, minder bomen gewenst. Tevens is het idee om dit gebied te clusteren met het waterwingebied.

Inbreng deelgebied 'de Hertogswetering'

Ontwerper: Paul Vereijken (gemeente Oss), notulist: Duco van Dijk (Duurzame Polder)

- Neem naast de Hertogswetering en de Hoefgraaf ook de Roode wetering mee in het stelsel van weteringen;
- Recreatie vs. Natuur: gaan slecht samen in deze opgave. De voorgestelde natuurontwikkeling vraagt om rust en geen verstoring door wandelaars, fietsers of anderszins.
- Het gebied kent ook niet of nauwelijks attractiewaarde voor recreanten.
- Er bewegen zich geen fiets forensen in oost-west richting langs de Hertogswetering. Dat gebeurt onder het spoor, langs een enkele noord-zuid verbinding en over de dijk tussen de dorpen
- Misschien kan wel iets worden gedaan voor de 'doelgerichte' fietser
- Het gebied is waardevol voor zogenaamde wintergasten (vogels die overwinteren of op doortocht zijn richting het zuiden)
- Veel natuurontwikkeling wordt al geborgd middels autonome ontwikkeling, met name de verplichte bufferzones rondom watergangen (1 m bij een kavelsloot, 3 m bij een watervoerende sloot en 5 m langs een grote watergang)
- Verbeteren natuur gebeurt al veel aan, maar kan door:
 - vergroenen taluds
 - kruidenrijk grasland
- Let op dat we het niet alleen hebben over vogels maar ook over zoogdieren, insecten, reptielen en planten.

- Het gaat niet alleen over dieren en planten op en boven de grond maar ook om biodiversiteit in de grond.
- Combi natuur en landbouw in de bufferstroken is voor dit gebied vooral kruidenrijk grasland, geen hoog opgaande beplanting.
- Focus op rode lijst soorten voor dit gebied, o.a. de weidevogels, modderkruiper, hooiland dotterbloem.
- Er is nu rust gebracht in het oostelijk deel van de Hertogswetering, blijkt uit tellingen
 - Ook in het westelijk deel zijn tellingen nodig
- Waterschap richt wel ecologische verbindingzones in, maar laat het beheer liggen
- Als je weidevogels wil moet je
 - de polder agrarisch houden: open landschap
 - predatie aanpakken (zegt ook LTO)
- IVN: weidevogels moeten in de polder, niet aan de randen
- Volgens ZLTO moet 'plas-dras' worden bevroren of zelfs verminderd
- Agrarische natuurvereniging maakt zich zorgen over wat er gebeurt met de grond van stoppende boeren; wordt dat allemaal plas-dras? Zien ze als een risico.

Inbreng deelgebied 'Coulissenlandschap bij Rosmalen en Nuland'

Ontwerper: Imke Mulders (gemeente 's-Hertogenbosch, notulist: Jelle Helming (gemeente 's-Hertogenbosch)

- Met het klimaatbos kan je de sfeer en het uitgangspunt van Hooge Heide, wat er ten zuiden van ligt, doortrekken. Het bos kan ook heel nuttig zijn voor vleermuizen, die dan vanuit het bos in het zuiden door kunnen vliegen naar het noorden.
- Daarnaast loopt hier de Naad van Brabant in oost-west richting, waar je ook op kan aansluiten.
- Dit deel aangrenzend aan de Groote Wielen kan een mooi overgangsgebied worden naar de polder. Het is in de huidige situatie namelijk een abrupte overgang, dat is niet wenselijk. Het is interessant om te benutten voor recreatie en daarnaast neem je ook een deel van het zicht weg en mogelijk ook slagschaduw van de turbines. Het zou kunnen functioneren als gebruiksbos / robuust recreatiebos en stedelijk uitloopgebied. Er is volgens IVN hier niet per se behoefte aan wateropvang.
- Eventueel kunnen boeren ook nog wel een rol spelen in een vorm van extensieve landbouw in of rondom dit bos. Het bos kan ook winst opleveren voor stikstof.
- Wat betreft financiering, zou de gemeente moeten bijdragen aan het bos. Wel wordt gevraagd op te letten met te veel kosten maken, want dan blijft er mogelijk minder geld over om van te profiteren voor omwonenden.
- De hoogspanningsmast die er nu is wordt in de toekomst onder de grond gebracht vanaf de grens van de bebouwing naar het westen toe. Het is wellicht beter om ook een deel van de mast in de polder ook onder de grond te brengen.
- Het klimaatbos kan zorgen voor het wegnemen van het zicht, dat is heel fijn voor omwonenden Groote Wielen. Tegelijkertijd worden er ook vragen gesteld, hoeveel zicht

je daadwerkelijk kan wegnemen, is dat wel realistisch? En hoe snel krijg je volwassen, hoge bomen? Dat duurt ook even.

- Maar 2 rijen populieren zou al helpen. Hoe meer bomen, hoe beter. Wat betref recreatie is het de wens er “iets van te maken”. Ook kan gedacht worden aan een voedselbos.
- Financiering en uitvoerbaarheid van het bos is een belangrijk aandachtspunt, de gronden zijn grotendeels in eigendom van ontwikkelaars. Hoe zal dit worden geregeld?
- Suggestie: spreek met afvaardiging de Groote Wielen verder over invulling van het bos.
- De invulling bij Kruisstraat zou meer besproken moeten worden met bewoners Kruisstraat of wijkraad Kruisstraat.

Inbreng deelgebied ‘Coulissenlandschap bij Oss en Geffen’

Ontwerper: Pieter Schengenga (H+N+S), notulist: Simone Smolders (gemeente Oss)

- Amsteleind wordt door aanwezigen ingetekend als verstedelijkingsgebied (gehele gebied Amsteleind). Dat staat immers op de planning om te verstedelijken; is bekend bij ontwerpers.
- Vanuit Geffen (het dorp zelf) de wens om, net tegen spoorzijde aan noordkant, een groene versterking (in de vorm van bos/heesters nader te bepalen) in te passen. Vanuit het idee: mooie afbakening vanuit Geffen.
- Natuurlijke dijk/spoordijk. Nulandsestraat ligt ook hoger. Achter Nulandsestraat is het ook open.
- Rekening houden met bestaande stedelijke ontwikkelingen zoals Amsteleind, flexwoningen Klein Mikkeldonk.
- Toekomstige bewoners van Amsteleind bewoners weten dat er een duurzame polder komt, dus dat mag geen belemmering wezen.
- Water en openheid is aantrekkelijk.
- Intekenen huidige natuur; compensatie. Clustering
- Recreatieve toegankelijkheid: Aantrekkelijk voor fiets is het momenteel niet. Niet via Gewandeweg/ter hoogte van Lithoijense burg (overgang Kepkensdonk naar Weisestraat). Vanuit Geffen wordt nu voornamelijk snelfietsroute gebruikt.
- Langendonkweg doortrekken? Met oog op toekomst, iets te bieden hebben voor recreatie (voorzet gegeven door gespreksleider).
- Bestaande wegen en laan beplantingen: staat er netjes bij. Bomen behouden aan zandkanten, verdichten met groen daar wat kan voor contrast. Openhouden zichten. Dun netwerk waterloop/ecologische zone. Rand van polder voortbouwen stedenbouwkundige structuur en de ladder van groene structuur en vervolgens steeds verder open. Evt. Landbouwwegen aantakken zodat Langendonkweg kan aantakken voor recreatie.
- Hertogswetering is belangrijk voor natuur, je verstoort het door wandelen en fietsen. Overwinter gebied. Dosereren van massa.
- Gelaagdheid intensivering landbouw? Grotere eenheden. Aan Hoolbeemdweg zitten grote boerderijen. Als er nog meer komen, moet er geen gelaagdheid in? Als het primair agrarisch gebied is, dan is het zo (volgens bestemmingsplan etc.).

- Nieuwe werken, groter worden van werken en dat gecombineerd met windmolens, heeft gevolgen. Wegen van 6 m breed. Er moet verhard weggetje op.
- Fietspad langs Kennedybaan, landschappelijk inrichten en integraal betrekken.
- Aan westelijke rand Amsteleind groene inpassing.
- Landschappelijke inpassing van agrarisch gebied. Grote bedrijven in het groen zetten. Geen bosjes, dan komen alleen kraaien en kauwen.
- Waterwingebied staat in QuickScan en beschermingszone ook. Extra waterzuiveringen niet gewenst, natuurlijke zuivering wel. Voldoen aan kaderrichtlijn water.
- Natuurlijke zuivering verder het gebied in gewenst.
- Plasdrasgebied, waar komt het water vandaan? Vanuit integrale ontwikkeling waterbalans.
- Waterbron, loopt landelijk gebied in. Dan vermengd.
- Waterharmonica; natuurlijke zuivering (gerefereerd aan voorbeelden uit andere gemeenten). Bijv. vanuit de rwzi Ooijen het gebied in (de in-uitlaat).
- Waterkwaliteit verantwoordelijkheid waterschap.
- Doortrekken, dan ecologische verbinding met Hertogswetering (je doorkruist dan wel de weidevogels)
- Intensivering recreatie aan west kant Oss is goed te verklaren. Minder recreatie in de polder.
- Milieueffecten nu: plasdras getekend, economische variant en afwaardering van de gronden moeten eveneens meegerekend worden.

Inbreng deelgebied 'Oeverwal'

Ontwerper: Tjeerd van Tol (gemeente Oss), notulist: Mechtild Linssen (gemeente Oss)

- Het oude oeverwalgedeelte ligt hoger dan de rest van de polder, stonden vroeger kleine boerderijtjes. Je zou er de kaart uit 1800 bij kunnen pakken om te zien hoe het toen was. Het is van oorsprong kleinschalig van karakter. Hier zijn kleinschalige ontwikkelingen mogelijk die de landschappelijke kwaliteiten versterken.
- Iedereen is het erover eens dat de polder open moet blijven en dat het goed is, voortbordurend op het kleinschalige karakter van de overwal, daar de kwaliteiten van het landschap te verbeteren/versterken.
- De vraag wie dat zal betalen, komt enkele malen naar voren.
- Een concreet idee is om de buitendijkse fietsroute langs de Maas interessanter te maken, in elk geval door:
 - Het gedeelte bij Maren en Maren Kessel (tegenover Alem) naar de waterkant te verplaatsen (niet te laag, want dan staat het soms onder water); wellicht is dat te combineren met de dijkversterking.
 - In de tweede gespreksronde komt daar het gedeelte tussen Lith en Lithoijen bij, dat nu aan de waterkant ontbreekt; dat nieuwe fietspad zou gekoppeld kunnen worden aan het fietspad dat parallel aan de Kennedybaan naar Oss komt.
- Andere ideeën die worden benoemd:

- De heg bij Maren Kessel doortrekken langs de Meester van Coothstraat. Want deze straat is tussen Maren Kessel en Lith niet aantrekkelijk.
- Bloemrijke oeverranden op lichtere gronden?
- Combinatie groen, zicht en verkeersremmende maatregelen in de open polder. Want daar is het vaak gevaarlijk fietsen. Bijvoorbeeld langs de Gewandeweg en de Kesselseweg.
- De lindelanen doortrekken.
- Niet alleen bomenlanen, ook bloemrijke bermen/randen zijn een lust voor het oog.
- Positief wordt de ontwikkeling aan de waterkant met toeristische attracties als havens en camping gewaardeerd. Die ontwikkeling mag doorgaan.
- De sfeer bij Hemelrijksche Waard wordt als goed voorbeeld voor een aantrekkelijk wandelgebied genoemd.
- Een vraag waar verschillend over wordt gedacht is waar de grens moet liggen tussen het kleinschalige oeverwallenlandschap en de open polder. De een vindt het logisch daarvoor aan te sluiten bij bestaande wegen of paden langs de bebouwde komgrenzen. De ander wil die grens zo ver mogelijk de polder in hebben om de windturbines minder te hoeven zien.
- Ook wordt verschillend gedacht over de aard van de begrenzing tussen beide en het belang daarbij van hagen. Hagen zijn belangrijk voor de natuur en kunnen een geweldige bufferwerking hebben tussen bebouwd gebied en open polder. Op de schetsen lijken ze dwars op de polder getekend, maar ze kunnen ook haaks daarop staan, zodat ze het zicht op de turbines wegnemen.
- Tenslotte deelt men de hoofdconclusies:
 - Het midden van de polder moet open blijven (al is het wenselijk als het veiliger zou zijn om er te fietsen, bijvoorbeeld voor kinderen die naar Oss of Den Bosch naar school moeten).
 - De rand, het oeverwalgebied mag aantrekkelijker, zoals bij Hemelrijksche Waard, zodat er aantrekkelijke wandelommetjes te maken zijn.
 - De buitendijkse fietsroute zou heel gemaakt kunnen worden tegenover Alem en tussen Lith en Lithoyen en aangesloten kunnen worden op het fietspad dat van Lithoyen naar Oss komt.
 - De plaats en de aard van de scheiding tussen de polder en het oeverwalgebied is nog een niet uitgekristalliseerd thema.

C. Terugkoppeling

Na de gespreksrondes worden de belangrijkste gespreksonderwerpen en bevindingen kort plenair teruggekoppeld.

Vervolgstappen

Op basis van de gesprekken in dit atelier, werkt H+N+S zowel de conceptvarianten voor plaatsingszones voor windturbines als de ontwerpen voor de deelgebieden verder uit. Deze worden vervolgens voorgelegd aan het brede publiek.

Noot bij de uitwerking: één van de conclusies uit de bespreking van de deelgebieden, is dat de Hertogswetering gezien wordt als onderdeel van het open poldergebied, onderdeel van

de natuurstructuur in dit open poldergebied. Inzetten op een andere functie, zoals recreatie, wordt als minder passend gezien hier. Vandaar dat we de indeling van de deelgebieden voor 30 en 31 mei wat hebben aangepast. De Hertogswetering is geen apart deelgebied, maar hoort bij deelgebied de weide.

Daarnaast zullen we de punten die zijn ingebracht in het atelier al zo veel mogelijk meenemen in de uitwerking van de verschillende gebieden in de polder voor 30 en 31 mei. Een andere suggestie die in het atelier gedaan werd, betreft de vorm van de brede bijeenkomsten op 30 en 31 mei. Er werd voorkeur uitgesproken voor een plenair begin en eind, zodat mensen beter meegenomen worden in de stand van zaken. Dit zullen we doen.

Brede consultatie op 30 en 31 mei

Want naast dat we in elke fase ontwerpateliers met vertegenwoordigers van belangenorganisaties organiseren, zorgen we er ook voor dat het bredere publiek geïnformeerd wordt over de voortgang (1) en input mee kan geven ter verbetering en aanvulling (2). De laatste keer dat we het brede publiek spraken, was in januari en februari. In de week van 30 mei zullen we dit opnieuw doen. Zowel online (hele week) als in bijeenkomsten (op 30 en 31 mei) kunnen mensen horen wat we in de ateliers hebben gedaan en reageren op de resultaten uit deze ateliers.

Na de brede consultatie

Op basis van de feedback uit de brede consultatie zullen we de varianten en deelgebieden weer een stap verder uitwerken. Voor deze uitgewerkte varianten wordt, zoals eerder benoemd, in de zomer een milieueffectenrapport (MER) gemaakt. De uitkomsten van het MER zijn het startpunt voor de volgende ateliers, na de zomer.

Vragen of aanvullende ideeën

Heb je tussendoor vragen of nog aanvullende ideeën naar aanleiding van het ontwerpatelier? Laat het gerust weten via hanneke@deopenkaart.nl.

Hartelijke groet,
Mede namens Pieter Schengenga
H+N+S landschapsarchitecten,

Hanneke Stenfert
Open Kaart

Bijlage I

Vragen en antwoorden rondom de presentaties

- **Integraal is een belangrijk element, maar dat mis ik in het proces. Met name in de formulering van opgaven en ambities. Deze zijn niet concreet geformuleerd voor bijvoorbeeld natuur en water.**
 - Het klopt dat opgaven op het gebied van bijvoorbeeld water niet gekwantificeerd zijn meegegeven vanuit de opdrachtgevende gemeentes; de integrale ambitie is vrij open geformuleerd. We begrijpen de behoefte dit nu wel concreter te maken; wellicht kan dit ook omdat we inmiddels veel geleerd hebben over wat er is en speelt in het gebied. Het projectteam neemt het mee en kijkt of de opgaven aangescherpt kunnen worden.
- **Leon Litjens is vanuit gemeente Oss betrokken bij Uitvoeringsagenda Westelijke Polder, waarin met boeren wordt nagedacht over de toekomst van de landbouw in het gebied waar ook de Duurzame Polder onder valt. Hij biedt aan deze agenda, die recent is vastgesteld en momenteel nader wordt uitgewerkt, toe te lichten in een bijeenkomst. Om zo de doelstellingen en beoogde oplossingsrichtingen op het gebied van landbouw breder te delen onder de deelnemers.**
 - Hanneke geeft aan dit een goed idee te vinden. Leon wordt gevraagd een dergelijke toelichting te organiseren. Het is wellicht een goed idee om dit vanuit meerdere belangengroepen te doen. Ook bijvoorbeeld natuurorganisaties en bewonersgroepen hebben hun standpunt aangescherpt en concreter gemaakt, op basis van de ideeën en denkrichtingen die in de vorige fase zijn ontstaan. Doordat we nu een stap verder zijn in het proces, kan vanuit elk beland wellicht een meer concrete tussenstand worden gegeven van hoe ze naar de Duurzame Polder kijken.
 - Ook enkele deelnemers geven aan hier behoefte aan te hebben en dit een goed idee te vinden.
- **Over de belemmeringen: is er een mogelijkheid sommige belemmeringen op te heffen, om meer speelruimte te creëren?**
 - Ja dat kan, bijvoorbeeld met ‘molenaarswoningen’, maar de verwachting is niet dat dit op grote schaal tot andere belemmeringen zal leiden; het gaat dan meer om kleine verschuivingen.
- **Behoud Lithse Polder geeft aan de variant ‘Leefomgeving’ geen verbetering voor de leefomgeving te vinden. In deze variant worden de bewoners in de polder meer ontlast, terwijl hier de mensen wonen die profiteren van de baten van de windturbines. Bij een variant ‘Leefomgeving’ zou je verwachten dat juist de mensen die geen baat hebben bij de windturbines extra worden ontlast qua geluid.**
- **Zou de geclusterde variant, met turbines langs de Hertogswetering, niet de beste oplossing zijn voor iedereen?**
 - Dat zou kunnen, daarom is dit ook zeker een van de varianten nu.
- **Waarom zijn de plaatsingszones en deelgebieden als twee aparte lagen gepresenteerd nu? Ik mis dan een overzicht van hoe het geheel eruit gaat zien, hoe de lagen bij elkaar komen. Het is mijn suggestie wel te laten zien hoe zaken bij elkaar komen.**

- We hebben ontdekt dat veel van de ideeën voor de Duurzame Polder niet direct samenhangen met één turbineopstelling. De meeste ideeën zijn met meerdere opstellingen te combineren. Dat is één van de redenen om de twee lagen apart te bespreken.
- Ten tweede is het de bedoeling dat in het MER de effecten van de windturbines op het milieu worden onderzocht. Als we de turbines gecombineerd met andere maatregelen in de polder onderzoeken, kunnen we niet meer goed zien wat het effect van de turbines is (misschien lijkt de impact op milieu gunstiger omdat we ook allerlei nieuwe groene structuren getekend hebben). Voor het MER is daarom ook belangrijk om de turbines en de maatregelen op andere vlakken apart te onderzoeken.
- Hanneke voegt toe dat ze tegelijkertijd ook begrijpt dat dit wat gekunsteld aanvoelt; het is uiteindelijk immers één gebied waar alle thema's samenkomen. Ze vindt het dan ook een goede suggestie om aanvullend wel te laten zien hoe de onderdelen samenkomen. We zullen hier over nadenken hoe we dit kunnen uitwerken voor de voorbereiding van de brede consultatie eind mei.
- **Er is niet heel lang geleden een nieuw bestemmingsplan buitengebied vastgesteld in Oss. Kunnen we wel alles overhoophalen in de polder?**
 - Nee, we kunnen natuurlijk niet alles veranderen. Maar er gaat wel echt wat gebeuren in de polder. We houden hierbij rekening met het bestemmingsplan.
- **Er wordt regelmatig verwezen naar de MER, alsof daarin alles duidelijk zal worden. Maar ik heb daar twijfels bij.**
 - Hanneke geeft aan dat ze dit begrijpt. Het MER is een verplichte stap om milieueffecten mee te kunnen wegen in de afweging. Hanneke benadrukt nog eens dat in het MER geen keuzes worden gemaakt. Die keuzes worden uiteindelijk gemaakt door de politiek, op basis van de informatie uit het MER en de uitkomsten van onze ateliers. De afwegingen die we in de ateliers bespreken, gaan verder dan alleen milieufwegingen. Hierin wegen we alle voor belanghebbende relevante aspecten mee.